

18 ČNOSŤ MIERNOSTI

Úvod²⁸⁹

Venujme sa čnosti miernosti. Je jednou z mnohých, je jednou z najdôležitejších.

Pojem čnosti zahrňuje v sebe všetky dobré vlastnosti človeka. Pavol VI. dáva tomuto pojmu hlboko humanistický obsah, keď hovorí: „Nový humanizmus umožňuje modernému človekovi nájsť seba samého tým, že si osvojí vyššie hodnoty lásky, priateľstva, modlitby a kontemplácie. Tak bude môcť dospieť k plnosti opravdivý rozvoj, ktorý je pre každého a pre všetkých prechodom z menej ľudských podmienok k ľudskejším podmienkam (*Populorum progressio* 20). Čnosť teda zahrňuje v sebe najvyšší stupeň ušľachtilej ľudskosti.²⁹⁰

Čnosť je trvalá a stála dispozícia konať dobro. Umožňuje človekovi nielen konať dobré skutky, ale aj dávať zo seba samého to najlepšie. Čnostný človek so všetkými svojimi zmyslovými a duchovnými silami smeruje k dobru, ide za ním a volí si ho v konkrétnom konaní. Na ceste osvietenia prvoradou úlohou je osvojiť si čnosti Ježiša Krista.²⁹¹ „Cieľom čnostného života je stať sa podobným Bohu.“²⁹²

Čnosť je operatívna uspôsobenosť ku konaniu dobra. Vzniká opakovanou činnosťou určitých druhov skutkov. Tak sa postupne nadobúda ľahkosť a akoby náklonnosť konať dobro. Čnosti privádzajú človeka ku takému spôsobu života, že sa stáva dôstojným a kvalitným. Aj sám pred sebou, aj pred druhými ľuďmi sa čnostný človek stáva úctyhodným.²⁹³

Čnosť je opakovaním ustálený, a predsa slobodný a rozumom kontrolovaný spôsob konania, respektívne na konanie iných, s cieľom dosiahnuť dajaké dobro.²⁹⁴

²⁸⁹ Porov.: BEDNÁR, M.: Seminárna práca. Spišská Kapitula : 2004.

²⁹⁰ Porov.: TONDRA, F.: *Morálna teológia*. Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka Spišská Kapitula – Spišské Podhradie : 1994, s. 184 – 185.

²⁹¹ Porov.: GAZZERA, A., LEONELLI, A.: *V jeho šlapajach*. Rím, 1982, s. 295.

²⁹² NYSENSKÝ, G.: *De beatitudinibus*, oratio 1: Gregorii Nysseni opera, vyd. W. Jaeger, zv. 7/2 (Leiden 1992), s. 82 (PG 44, 1200).

²⁹³ Porov.: JANÁČ, P.: *Etika*. Spišská Kapitula : Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka, 1996, s. 75 – 78.

²⁹⁴ Porov.: HLINKA, A.: *Každý sa môže zmeniť*. Bratislava : DON BOSCO, 1994, s. 60.

18.1 Rozdelenie čností

Formálne rozlišovaných čností je toľko, koľko formálne rozličných pozitívnych vlastností či schopností človek má, alebo si môže nadobudnúť. Ak sa sústredíme na ich povahu a pôvod, ako aj na ich zameranie, môžeme hovoriť o čnostiach nadprirodzených a prirodzených.²⁹⁵

Nadprirodzené sa získavajú nadprirodzenými silami. Nadprirodzené čnosti sú Bohom vliate (infusae) schopnosti kresťanský život podľa vzoru Ježiša Krista.

Prirodzené získavame prirodzenými silami, cvičením, praxou. Prirodzené čnosti sa získavajú prirodzeným spôsobom, opakovaním dobrých skutkov a vedú k prirodzenému cieľu, pozemskej blaženosti. Pretože sa nadobúdajú opakovaním dobrých skutkov, nazývame ich získané čnosti (virtutes acquisitae).²⁹⁶

Štyri čnosti majú základnú úlohu. Preto sa volajú „základné čnosti“ (virtutes cardinales); všetky ostatné sa zoskupujú okolo nich. Sú to: rozvážnosť (prudentia), spravodlivosť (iustitia), mravná sila (fortitudo) a miernosť (temperantia). Spomínajú sa už v Starom zákone: „A keď niekto miluje spravodlivosť, ona spôsobuje čnosti, lebo učí miernosti a opatrnosti, spravodlivosti a mravnej sile“ (Múd 8,7). Pod inými pomenovaniami sa týmto čnostiam dostáva chvály na mnohých miestach Svätého písma (porov. KKC 1805).

Čnosti človeka zdokonaľujú či „dokonávajú“ – lebo i na človeka sa vzťahuje Boží štýl nevytvárať všetko už dokonané, či dokonalé, hotové, ale dať mu možnosť spolupracovať na stvoriteľskom diele. Čnosti vytvárajú jeho osobný profil a ich dokonalosť predstavuje to najcennejšie v ľudskej mravnosti.²⁹⁷

Vlastnosti čností

Získaná čnosť poskytuje človeku možnosť, aby všetko, čo je dobré, konal: rýchlo (cito),

mužne (fortiter),

ochotne (libenter),

veľkodušne (magnanimiter).

Čnosť sa vyhýba krajnostiam (extrémom).

Platia tu niektoré axiómy: „Ničoho nech nebude priveľa.“ Čoho je mnoho, stáva sa chybou.“ „Zlatá stredná cesta.“ „Čnosť stojí uprostred.“

²⁹⁵ Porov.: HLINKA, A.: *Každý sa môže zmeniť*. 1994, s. 84.

²⁹⁶ Porov.: TONDRA, F.: *Morálna teológia*. 1994, s. 184 – 185.

²⁹⁷ Porov.: HLINKA, A.: *Každý sa môže zmeniť*. 1994, s. 60.

18.2 Čnosť miernosti ako taká

Aby človek nasledoval vo všetkom nadprirodzené svetlo múdrosti a konal s dôslednou vernosťou podľa zásad spravodlivosti, musí premáhať nielen rozličné ťažkosti a strachy, ale aj všelijaké vábivé, žiadosti lahodiace, zvodné veci. V riešení tejto úlohy pomáha nadprirodzená, základná mravná čnosť miernosti, ktorej zárodok Boh vlieva do duše spolu s milosťou posväcujúcou a láskou.²⁹⁸

Čnosť miernosti spolu s pevnosťou, prezieravosťou a spravodlivosťou tvorila už niekoľko storočí pred Kristom štvoricu čností, vyzdvihovaných pre ich dôležitosť: Sv. Ambróz im v 5. storočí dal meno „základné“ či „kardinálne“, lebo tvoria určitý druh nosných pilierov či pántov (pánt = cardo – odtiaľ meno „kardinálna čnosť“), umožňujúcich otvorenie brány do života, k plnej a opravdivej ľudskosti a sporiadaného života tak súkromného ako aj verejného.²⁹⁹

Čnosť miernosti najviac vplýva na to, aby nenastalo vnútorné morálne rozpoltenie, a v ľudskej osobe aby panoval súlad, ktorý je podmienkou jej rastu a napredovania. Javí sa ako vláda človeka nad psychickými, fyzickými i biologickými schopnosťami v človekovi. Jadrom tejto vlády osoby nad životnými pochodmi, aby boli v súlade a vytvárali kompaktný celok, je najmä pôsobenie rozumu a slobodnej vôle. Tieto dve duchovné vlastnosti ľudskej osoby sú priamo zapojené aj pri zrode a fungovaní čnosti miernosti. Čnosť miernosti má svoje uplatnenie vo všetkých sférach ľudského života a napomáha celkové dobro ľudskej osoby.³⁰⁰

Miernosť je morálna čnosť, ktorá zmierňuje príťažlivosť rozkoší a dáva rovnováhu pri používaní stvorených dobier. Zabezpečuje nadvládu vôle nad pudmi a udržiava túžby v medziach počestnosti. Mierny človek zameriava svoje zmyslové túžby na dobro, zachováva zdravú zdržanlivosť a „nechodí za tým, po čom srdce túži“ (*Sir 5,2*). V Starom zákone sa často chváli miernosť: „Nežeň sa za náruživosťou, ale odvráť sa od svojej hriešnej vôle“ (*Sir 18,30*). V Novom zákone sa táto čnosť volá „umiernenosťou“ alebo „triezvosťou“. Máme žiť „v tomto veku triezvo, spravodlivo a nábožne“ (*Tít 2,12*), (*porov. KKC 1809*).

Povolaním miernosti nie je človeku zabraňovať každú radosť a všetko čo je príjemné, ale upravovať ich požívanie podľa zdravého rozumu, totiž, ako už i jej meno vyjadruje, mierniť. Veď i pôžitky podľa úmyslov Božích majú vo svojom poriadku veľmi dôležitý a nepostrádateľný význam a úlohu.³⁰¹

Sú čnosti, ktoré v užšom, iné zas v širšom zmysle patria k základnej čnosti miernosti a k jej príbuzenstvu. Keďže prvou úlohou miernosti je uzdenie

²⁹⁸ MÜLLER, E.: *Asketika*. 1944, s. 299.

²⁹⁹ HLINKA, A.: *Každý sa môže zmeniť*. 1994, s. 91.

³⁰⁰ Porov.: JANÁČ, P.: *Etika*. 1996, s. 94.

³⁰¹ MÜLLER, E.: *Asketika*. 1944, s. 299.

zmyslových žiadostí, v užšom zmysle rozvíja svoju pôsobnosť v miernení jedenia a pitia, v čistote a cudnosti. V širšom zmysle uplatňuje miernosť svoju pôsobnosť na miernenie všetkých prudkých žiadostí, ktoré vznikajú v našej zmyslovo-duchovnej prirodzenosti. Toto miernenie sa vnútorne prejavuje v sebaovládaní, v krotkosti, v pokore a v upravovaní vedychtivosti, a navonok v skromnosti. Skromnosť zas má svoje prvky a dcéry, sú to: slušnosť, poriadkumilovnosť, presnosť, vonkajšia čistota, spokojnosť a beznáročnosť.³⁰²

Každý živý tvor vlastní isté zaujatie, elán pre určité činnosti. Medzi prvoradáde patrí úsilie o udržanie života. Jeho prejavmi sú hlad a smäd. K najzákladnejším životným prejavom patrí aj úsilie zachovať vlastný druh, teda potreba plodenia a rozmnožovania. Všetky tieto prejavy životného úsilia nútia k činnosti, ktorá sa spája s očakávaním pôžitku. Často sa práve očakávaný a predpokladaný pôžitok stáva prvoradým a hlavným motívom činnosti. Tradične sa tieto životné funkcie zvyknú označovať aj ako „telesné žiadosti“. Ide tu o životné funkcie a prejavy tak nesmierne dôležité a nevyhnutné, že bez ich uskutočňovania by živé tvorstvo likvidovalo samo seba. Je však nevyhnutné riadiť a usmerňovať ich pomocou rozumu, čo je nesmierne ťažké. Miernosťou sa vnáša poriadok a disciplína do využívania týchto životných funkcií. Jej úlohou je pomáhať človekovi získať a udržiavať si vládu nad sebou samým.³⁰³

Táto čnosť sa nedá získať počas jednej noci. Treba sa v nej cvičiť. Treba dávať pozor aj na miernosť pri stole, pri rôznych zábavách, pri čítaní rôznych kníh, pozeraní televízie, ale aj pri počúvaní rádia, a tak ďalej.³⁰⁴

„Správne žiť nie je nič iné ako milovať Boha celým srdcom, celou dušou a celou myslou..., aby sa láska k nemu zachovala neporušená a úplná, čo je vlastné miernosti, aby sa nezlomila nijakými ťažkosťami, čo je vlastné mravnej sile, aby neslúžila nikomu inému, čo je vlastné spravodlivosti, aby bdela pri rozoznávaní vecí, žeby sa (do nej) pomaly nevkradli klam a lešť, čo je vlastné rozvážnosti“.³⁰⁵

Záver

Poukázali sme na význam čností ako takých, ale hlavne na čnosť miernosti. Čnosti sú v živote človeka akýmsi vodítkom, sprievodcami životom. Lenže nie hocijakým životom, ale životom opravdivého kresťana. Bez čností ako sprievodcu kresťan ľahko zide zo správnej cesty. A to by sa nemalo stať! Čnosť miernosti je jedna z mnohých, ale zastáva veľmi dôležitú úlohu. Aby sa človek nestal zvieratom akoby „uväzneným“ vo svojich pudoch a chůtkach.

³⁰² Porov.: MÜLLER, L.: *Asketika*. 1944, s. 300.

³⁰³ Porov.: LACKO, J.: *Význam čností v živote kresťana*. Spišské Podhradie : 1995, s. 20 - 21.

³⁰⁴ Porov.: GUSIČ, J.: *Kristova výzva veľkodušným*. Bratislava : LÚČ, 1993, s. 110 - 111.

³⁰⁵ SVÄTÝ AUGUSTÍN.: *De moribus Ecclesiae catholicae*, 1, 25, 46: CSEL 90, 51 (PL 32, 1330-1331).